

Tegevuskava tööpuuduse vähendamiseks ja töötute tööleaitamiseks 2009–2010

1. Vajalikkuse põhjendus

2009. aasta esimese poolaasta lõpuks oli registreeritud töötuid kokku 67 100. 31. juuli seisuga oli registreeritud töötuid kokku 70 244. 2009. aasta esimesel poolel oli keskmiselt ühes kuus registreeritud töötuid 59 062 ehk 3,1 korda rohkem kui 2008. aasta esimesel poolel. Uusi registreeritud töötuid lisandus poolaastaga 61 520 ehk 3,4 korda rohkem kui aasta tagasi. Registreeritud töötute arvu kasv on alates 2008. aasta sügisest olnud pidev ja kiire, kuigi 2009. aasta teises kvartalis registreeritud töötute koguarvu kasvutempo veidi aeglustus. 2009. aasta juuli lõpus moodustasid registreeritud töötud 10,7% Eesti tööjõust vanuses 16 kuni pensioniiga¹. Juuli lõpu seisuga oli registreeritud töötuse määr kõige kõrgem Ida-Virumaal (15,7%), Võrumaal (15,4%) ja Valgamaal (13,2%). Kõige madalam oli registreeritud töötus Tartumaal (8,5%), Hiiumaal ja Jõgevamaal (9%). Rahandusministeerium prognoosib üldiseks töötuse määraks 2010. aastal 16,8% (2009. aastal 14,4%). Registreeritud töötus jääb mõnevõrra sellele näitajale alla, ent võib siiski ulatuda 12–14%ni tööjõust vanuses 16 kuni pensioniiga.

2009. aasta esimesel poolaastal oli Töötukassal vahendada 8365 erinevat tööpakkumist. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga oli vahendatavaid tööpakkumisi 1,9 korda vähem. Poolaasta jooksul lisandunud uute tööpakkumiste arv vähenes samuti, kuid tööpakkumiste koguarvuga võrreldes veidi vähem – 1,5 korda, sh 2009. aasta mais-juunis lisandus vaid 5% vähem uusi tööpakkumisi kui eelmise aasta mais-juunis. Vabade töökohtade vähesuse tõttu ei ole võimalik töötute kiire tööerakendumine, mistõttu 2009. ja 2010. aastal pikaajaliste töötute osakaal suureneb.

2. Tegevusprioriteedid

Inimeste töövõime ja töövalmiduse säilitamiseks, töötuse ennetamiseks ning tööpuuduse vähendamiseks kavandatakse ellu viia alljärgnevat tegevusi.

2.1. Töötuse ennetamine ja töökaotuse tagajärgede leevendamine

2.1.1. Kiire reageerimine suurematele koondamistele

Koondatavate töötajate nõustamine ning neile uue töö leidmiseks ja töölesaamiseks vajaliku abi osutamine. Tööandjate teavitamine ja nõustamine koondamise läbiviimisel.

2.1.2. Töökaotuse riskis töötajate toetamine

Töömahu vähenemise tõttu sundpuhkusele saadetud või osalisele tööajale viidud töötajaid ning makseraskustes ettevõtete töötajaid teavitatakse nende õigustest ja võimalustest (koolitused, tööturuteenus ja tööotsingualane nõustamine).

2.2. Töötajate kvalifikatsiooni tõstmine

2.2.1. Karjääriteenuse arendamine ja karjääriinfotubade avamine

Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel on karjäärinõustamist võimalik osutada vaid registreeritud töötutele ja tööotsijatele, kes on saanud teate töösuhte lõpetamisest. Samas tuleb töötuse ennetamiseks ja tööpuuduse vähendamiseks karjäärinõustamist laiendada ka töötavatele inimestele. Karjäärinõustamise laiendamiseks ning teenuse kvaliteetsemaks pakkumiseks avatakse Töötukassa osakondades karjääriinfotoad. Karjääriinfotubadesse on

¹ Tööjõu näitajana on uuemate andmete puudumise tõttu kasutatud Eesti Statistikaameti avaldatud 2008. aasta keskmist.

võimalik pöörduda karjääriinfo vastu huvi tundval inimesel olenemata sellest, kas ta on töötu või tal on kehtiv töösuhe. Lisaks esmasele infole (teave elukutsete, töövaliku ja -otsingu, tööturusiituatsiooni ja -võimaluste kohta) on karjääriinfotubades võimalik kasutada arvutit karjääriinfo otsimiseks ja tööotsinguks vajalike dokumentide vormistamiseks.

2.2.2. Koolituskaardi rakendamine

Koolituste tavakorras hankimise kõrval on üksikisiku vajadustest lähtuvate spetsiifilisemate täiendkoolituste puhul kavas pilootida täiendkoolituste rahastamist isikustatud koolituskaardi alusel. Töötute ja koondamisteate saanud töötajate (edaspidi *koolituskaardi sihtrühm*) konkurentsivõime suurendamiseks tööturul annab isikustatud koolituskaart neile suurema valikuvõimaluse sobiva koolituse ja koolitaja leidmisel, mis omakorda motiveerib koolitusel osalema ja tagab selle tulemuslikkuse. Koolituskaardi raames võimaldatakse koolitust kuni 15 000 krooni ulatuses ühe isiku kohta. Isikustatud koolituskaardi rakendamine võimaldab tõsta koolituskaardi sihtrühma oskuste taset ning reageerida kiiresti ja paindlikult spetsiifilisematele tööjõuvajadustele. Koolituskaart on välja töötatud Töötukassa ja Sotsiaalministeeriumi koostöös ning Töötukassa rakendab skeemi programmi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2013” raames.

2.2.3. Õpipoisikoolitus madala kvalifikatsiooniga töötutele

Töötutele, kellel on ainult põhiharidus või üldkeskharidus või kelle haridustee on jäänud pooleli ning puudub kutsealane kvalifikatsioon, pakutakse ühe koolitusvõimalusena õpipoisikoolitust ehk töökohapõhise õppevormi rakendamist. See tähendab, et kutse-, eri- ja ametialasel ettevalmistusel moodustab praktika ettevõttes või asutuses vähemalt kaks kolmandikku õppekava kogumahust.

2.2.4. Tööpraktika rakendamine

Tööpraktika on töötule praktilise töökogemuse saamiseks tööandja juures osutatav tööturuteenus, mille eesmärk on täiendada töötut tööks vajalikke teadmisi ja oskusi. Ühtlasi võimaldab tööpraktika tööandjal lühikese aja jooksul välja õpetada endale sobiv töötaja. Tööpraktika kestab kuni 4 kuud ning praktika pikkus sõltub omandatavate tööülesannete raskusest. Tööandjale makstakse tööpraktika juhendamise eest juhendamistasu. Juhendamistasu makstakse töötut tööpraktikal osaletud iga tunni eest esimesel kuul 100%, teisel kuul 75% ning kolmandal ja neljandal kuul 50% töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud töötasu alammäärast.

2.3. Aktiivsuse ja töövalmiduse hoidmine

2.3.1. Tööturukoolituse, tööpraktika ja tööharjutuse stipendiumide maksmise lihtsustamine ning stipendiumimäärade suurendamine

Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel makstakse stipendiume järgmiselt. **Tööturukoolitusel** (kestusega vähemalt 40 tundi) osalevale isikule makstakse stipendiumi iga koolitusel osaletud tunni eest. Tunnimääraks on riigieelarvega kehtestatud 3.75 krooni. **Tööpraktikal** osalejale makstakse stipendiumi iga osaletud tööpraktikatunni eest. Esimese tööpraktikakuu jooksul on tunnimääraks 3.75 krooni, teisel kuul 5.63 krooni ning kolmandal ja neljandal kuul 7.50 krooni.

Tööharjutusel osalejale makstakse stipendiumi iga osaletud tunni eest määras 1.88 kr/tund.

Stipendiumide maksmise aluseks olev tunnimäär on püsinud muutumatuna alates 90ndate lõpust ning kindlasti ei kata teenusel osalemisega kaasnevat lisakulutusi. Samas kaasnevad lisakulud hoolimata meetmes osalemise tundidest päevas. Lisaks eeldab tunnipõhine arvestus osalusgraafikute võrdlemist tundide lõikes ning andmete käsitsi kokkuarvutamist osavõtugraafikute alusel. Seetõttu on administratiivne kulu stipendiumide maksmisel tunnipõhise arvestuse korral suur.

Kuna tööturuteenusega seotud lisakulutused ei sõltu teenuse liigist (tööturukoolitus, tööpraktika, tööharjutus), siis ei ole põhjendatud tööharjutusel osalejatele väiksema stipendiumi maksmine.

Eelnevat arvesse võttes kehtestatakse stipendiumi ühtne määr 60 kr/päev. See võimaldab paremini hüvitada teenusel osalemisega seotud lisakulusid ja kohelda võrdselt erinevates meetmetes osalejaid ning vähendab stipendiumi arvutamise ja maksmisega seotud halduskoormust. Kui tööharjutusel on tagatud toitlustamine, vähendatakse stipendiumi 70% võrra, kuna peamine stipendiumiga hüvitatav kulu on toitlustamine.

2.3.2. Sõidutoetuse maksmise lihtsustamine

Töötute arvu kiire kasv (2009. a jaanuaris oli töötuna arvel 45 252, juunis juba 72 148 inimest) on suurendanud vajadust teenuste järele. Näiteks on koolitusel osalevate töötute arv aastatagusega võrreldes suurenenud 4 korda (2008. a I poolaastal 1982, selle aasta I poolaastal 8767 osalejat), mis moodustab keskmiselt 5–6% kuus arvelolevatest töötutest. Alati ei ole võimalik pakkuda töötule teenust elukohajärgses maakonnas, mistõttu sotsiaalministri määruse nr 119 „Sõidu- ja majutustoetuse maksmise tingimused, kord ja avalduse vorm” alusel kehtestatud 120-kroonine päevamäär ning 1200-kroonine kuumäär ei kata ligi kümnendikul juhtudest koolitusega kaasnevaid sõidu- ja majutuskulusid. Senini on nimetatud määradest suuremaid kulusid hüvitatud programmi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2009” raames kuludokumentide alusel. Sellistel põhimõtetel sõidutoetuse menetlemine ja toetuse arvestamine on ressursimahukas ning sageli puuduvad bussifirmade väljastatud kuludokumentidel kuupäevad, mistõttu ei ole võimalik kulu kliendile hüvitada. Suurendamiseks aktiivsetes meetmetes osalemist ja vähendamaks sõidutoetusega kaasnevate kulude administreerimist, kehtestatakse sõidukulude hüvitamiseks ühtne määr – 1.50 kr/km olenemata kasutatava transpordi liigist.

2.4. Uute töökohtade loomise toetamine

2.4.1. Ettevõtlusega alustamise toetamine

Töökohtade loomiseks ja nende säilimiseks ettevõtlusega alustamise teel koostatakse 2010. aastal tervikpakett, mis sisaldab toetuse taotleja koolitamist, nõustamist, toetusega loodud ettevõtte järelnõustamist ning vajadusel toetuse saaja erialast täiendkoolitust. Järelnõustamist ja erialast koolitust võimaldatakse toetuse saajale kahe aasta vältel pärast ettevõtte loomist. Samuti on 2009. aastal loodud mentorklubid toetust saanud ettevõtjatele kogemuste vahetamiseks ning nende tegevustega jätkatakse 2010. aastal. Ettevõtlusega alustamise toetust antakse kuni 70 000 krooni.

2.4.2. Tööandja toetamine töökohtade loomisel

Palgatoetus on tööandjale töötü töölerakendamiseks makstav toetus. Kehtiva tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel saab palgatoetusega tööle rakendada töötü, kes on töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul vabanenud vanglast, ning töötü, kes on olnud Töötukassas töötuna arvel järjest üle 12 kuu ega ole tööd leidnud. 16–24-aastase töötü saab palgatoetusega tööle rakendada, kui ta on olnud töötuna arvel järjest üle kuue kuu ega ole tööd leidnud. Sellisel kujul palgatoetuse rakendamine on suurenenud töötuse tingimustes jäik ning ei soodusta pikaajaliste töötute töölerakendumist.

Seetõttu on kavas programmi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine” raames palgatoetuse andmise tingimusi ajutiselt 2010. aastal leevendada. Erinevalt kehtivast seaduse sõnastusest on kavas palgatoetusega tööle rakendada töötü, kes ei ole tööga hõivatud olnud vähemalt 9 kuud ning sellest vähemalt viimased kolm kuud on olnud Töötukassas töötuna arvel. 16–24-aastase töötü saab palgatoetusega tööle rakendada, kui ta ei ole tööga hõivatud ega õppinud vähemalt 6 kuud ning sellest vähemalt viimased kolm kuud on olnud töötuna arvel. Sellisel juhul oleks võimalik pikemat aega töötü olnud inimesel palgatoetusega tööle rakendada juba 3 kuud pärast töötuna arvelevõtmist. Samas võimaldaks arveloleku nõude säilitamine hinnata töötü vajadusi teiste teenuste (näiteks

karjäärinõustamine, tööharjutus, tööturukoolitus jne) järele ja neid talle ka osutada. Palgatoetust makstakse 50% töötaja palgast, kuid mitte rohkem kui töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud töötasu alammäär.

2.5. Töölesaamise takistuste kõrvaldamine

2.5.1. Nõustamisteenuste laiendamine

Psühholoogilise nõustamise, võlanõustamise, sõltuvusnõustamise ja sotsiaalse nõustamise osutamine vastavalt töötü vajadustele.

2.5.2. Puuetega inimeste töötamise toetamine

Puudega inimesel seoses tööleasumise või töötamisega tekkida võivate takistuste eemaldamiseks abistatakse puudega inimest töövestlusel, viiakse läbi töövõime hindamist, võimaldatakse teatud aja jooksul töötada koos tugiisikuga, kohandatakse tööruume või -vahendeid, võimaldatakse töötamiseks abivahend ning pakutakse individuaalseid lahendusi. Programmi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2013” raames osutatakse nimetatud meetmeid töötavatele puudega inimestele töökoha säilitamise eesmärgiga. Puudega töötutele osutatakse puudega inimestele suunatud meetmeid peamiselt tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel kuni selle aasta lõpuni. Alates 2010. aastast on kavas puudega inimesele suunatud töötamise toetamise meetmeid (sh töökoha kohandusi ja töötamiseks vajalikke abivahendeid) pakkuda programmi raames nii töötutele kui töötavatele puudega inimestele. Programm võimaldab eespool nimetatud teenuseid (eeskätt tööruumide ja -vahendite kohandamist) rahastada seadusest paindlikumalt. Muu hulgas on võimalik programmi raames kaasata teenuste rakendamise seonduvalt eksperte, kes nõustavad vastavate kohanduste loomisel ja/või abivahendite soetamisel.

2.6. Teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi ning kasutajamugavuse parandamine

Seoses töötute arvu suurenemisega 2009. ja 2010. aatsal on oluline tagada **töötute kiirem ja parem teenindamine** ning tööotsingualane nõustamine.

2.6.1. Konsultantide arvu suurendamine

2009. aasta 1. maist likvideeriti Tööturuamet ning aktiivsete ja passiivsete tööturumeetmete osutamine koondati Eesti Töötukassasse. Tööturuametis oli 30.04.2009 seisuga 360 teenistajat. Töötute kiiremaks teenindamiseks suurendas Töötukassa töötajate arvu. 30. juunil 2009 oli Töötukassas kokku 431 ametikohta ja tööhõiveprogrammi „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2009” rakendamiseks 40 Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest rahastatavat ametikohta. 30. juuni 2009. a seisuga oli täidetud 372 ametikohta (86,3%) ja 32 Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest rahastatavat ametikohta (80%), kokku 404 töötajat. Töötutega tegelevate konsultantide arvu on suurendatud kolmandiku võrra. Konsultantide arvu suurendamine võimaldab töötute paremaks teenindamiseks pikendada klienditeenindusaega.

2.6.2. Mobiilsete tööturuteenuste osutamine

Töötute parema teenindamise tagamiseks piirkondades, kus transpordiühendus keskustega on piiratud või puudulik, on kavas 2009. aasta III ja IV kvartalis kasutusele võtta töötute teenindamiseks mobiilne nõustamine. Mobiilsete teenuste raames lähevad Töötukassa konsultandid piirkonda ning annavad tööturuteenuste ja -toetuste kohta esmast teavet koha peal.

2.6.3. E-teenuste arendamine

Teenuste kättesaadavuse ja kasutajamugavuse tõstmiseks luuakse e-töötukassa. Hetkel on e-töötukassa kaudu võimalik taotleda koondamishüvitisi. Samuti on e-töötukassa vahendusel

kättesaadavad kõik isiku kohta tehtud kindlustushüvitise määramise otsused. Kavas on e-lahenduste loomine töötuna arvelevõtmise ja toetuse taotlemise avalduse esitamiseks.

Töötute paremaks ja kiiremaks teenindamiseks on Töötukassa alustanud kaasaegse infosüsteemi ja töövahendusportaali loomisega, mille täies mahus kasutuselevõtmine on planeeritud 2010. aastasse. Kavas on luua kiire ning tööotsijate ja tööandjate vajadustele vastav portaal interaktiivset töövahendust toetava informatsiooni ja nõustamise pakkumiseks. Lisaks töövahendusportaalile pööratakse tähelepanu muudele töövahendust edendavatele võimalustele (tööotsijate eelvalik, tööandjatele võimaluste loomine kandidaatide intervjuerimiseks ja testimiseks Töötukassas ning tööandjate ja potentsiaalsete töötajate kohtumiste (sh ettevõtete külastuste) korraldamine).

Ajakava

Tegevuskava viiakse ellu 2009. aasta II poolaastal ja 2010. aastal. Tegevuskavas kavandatud tegevusi rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastatavatest programmidest „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2007–2009” ja „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine 2010–2011” ning Töötukassa eelarvevahenditest.